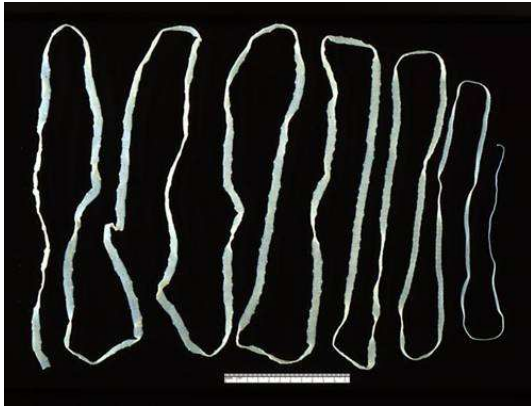

Jautinio kaspinuočio sukelta liga – teniarinchozė

Teniarinchozė, sukelta jautinio kaspinuočio, yra lėtinė žmonių parazitinė liga, kuriai būdingos toksinės alerginės reakcijos ir įvairūs virškinimo trakto sutrikimo reiškiniai.

Kaip atrodo jautinis kaspinuotis?

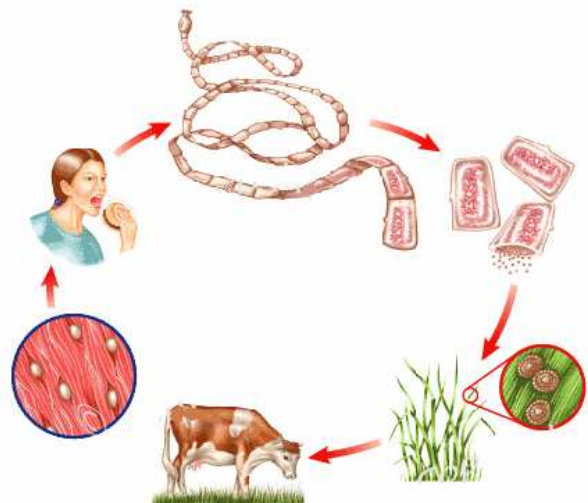
Jautinis kaspinuotis *Teania saginata* yra 5–10 metrų ilgio parazitas. Jis sudarytas iš galvutės, kaklelio ir kūno. Galvutė yra 1–2 mm skersmens ir turi keturis raumeninius siurbtukus, kuriais parazitas prisisiurbia prie šeimininko žarnos sienelės. Kaklelis - dalis tarp galvutės ir kūno - svarbus tuo, kad nuo kaklelio kaspinuotis auga. Jei po gydymo pasišalina tik kaspinuočio kūnas, o galvutė ir kaklelis lieka, tai kaspinuotis atauga iš naujo. Kūnas yra suplotas, kaspino formos, sudarytas iš narelių, kurių gali būti daugiau kaip 2000. Nareliai yra nevienodi:

priekiniame kūno gale jie smulkūs, trumpi ir platūs, arčiau kūno galo – kvadratiniai. Patys galiniai nareliai yra išstęsti į ilgį. Kiekvienas narelis yra tarsi atskiras individas, turintis savo organus. Kaspinuotis maitinasi visu kūno paviršiumi, naudodamas žarnose esantį maistą. Pirmi nareliai, esantys arčiausiai prie kaklelio, yra belyčiai. Augant parazitui jie virsta hermafroditais. Kiekvienas narelis turi komplektą vyriškų ir moteriškų lytinių organų. Nareliams subrendus ir apsisvaisinus lytiniai organai atrofuoja, o jų vidų užpildo gimda pilna augančių ir bręstančių kiaušinėlių. Viename subrendusiame narelyje gali būti nuo 50 000 iki 100 000 kiaušinėlių. Į aplinką kaspinuočio kiaušinėliai patenka su išmatomis. Kiaušinėliai yra maži, matomi tik per mikroskopą, apvalios formos, šviesiai rusvos spalvos.

Jautinio kaspinuočio vystymosi ciklas

Vystydamasis kaspinuotis praeina kelias stadijas: kiaušinėlis, lerva ir suaugęs kaspinuotis. Jautinio kaspinuočio vystymuisi reikalingi galutinis ir tarpinis šeimininkai. Galutinio šeimininko organizme visada gyvena suaugęs kaspinuotis, o tarpinio šeimininko organizme vystosi lervinė kaspinuočio stadija. Jautinio kaspinuočio vystymosi stadijose kaip galutinis šeimininkas paprastai dalyvauja žmogus, o kaip tarpiniai šeimininkai – galvijai.

Iš sergančio teniarinchoze žmogaus žarnyno subrendę kaspinuočio nareliai su išmatomis pasišalina į išorę. Jie gali patekti ant dirvožemio, žolės ar į vandenį. Kiaušinėliai, kurie yra narelio viduje, jau būna subrendę su rutulio formos lerva, turinčia storą apvaskalą ir šešis kablius. Galvijui su žole suėdus kaspinuočio narelius su kiaušinėliais, virškinimo sultys ištirpdo narelio ir kiaušinėlio apvaskalus, ir lerva išsilaisvina. Ji savo kabliukais pratrina žarnų gleivinę ir prasiskverbia į kraujagysles. Kraujas lervas gali nunešti į raumenis, širdį, plaučius, kepenis ir kitus organus. Galvijo raumenyse ir įvairiuose organuose lerva netenka savo kabliukų ir per 4 mėnesius virsta pūslelės

formos lervine stadija – viriu (kitai vadinama –finomis). Pūslelės yra žirnio didumo iki 0,5 mm diametro, pilnos skysčio ir turinčios viduje suaugusio jautinio kaspinoočio galvutę.

Infekcijos šaltinis

Infekcijos šaltinis yra sergantis žmogus, kuris su išmatomis išskiria jautinio kaspinoočio narelius ar kiaušinėlius. Kaspinootis gali gyventi žmogaus žarnyne 5-20 ir daugiau metų. Dažniausiai žmogaus organizme parazituoja vienas, retai - keli kaspinoočiai.

Kaip užsikrečiama

Žmogus užsikrečia suvalgęs žalios ar nepakankamai šiluminiai paruoštos užsikrėtusių galvijų mėsos. Žmogui suvalgius viriuotos galvijų mėsos, plonajame žarnyne iš pūslelės išlenda kaspinoočio galvutė ir siurbtukais prisisiurbia prie žarnos gleivinės. Per 3 mėnesius parazitas žmogaus žarnyne užauga ir lytiškai subręsta. Paskutiniai nareliai nuo suaugusio kirmino atitrūksta ir žarnos peristaltikos varomi iššliaužia per analinę angą. Ant žmogaus kūno ar ant žemės nareliai susitraukinėdami juda, iš vidaus išspausdami kiaušinėlius, kurie pasklinda aplinkoje ir ją užteršia. Jautinių kaspinoočių kiaušiniai atsparūs šalčiui, todėl gali peržiemoti, tačiau jie jautrūs išdžiūvimui ir aukštomis temperatūroms.

Ligos paplitimas

Jautinio kaspinoočio susirgimai išplitę visur, dažniausiai šalyse, kur išvystyta gyvulininkystė. Susirgimas išplitęs Afrikoje (ypač centriniam regione), Azijos šalyse, Balkanuose. Rusijoje registruojami pavieniai šio susirgimo atvejai. JAV apie 1 proc. stambiųjų raguočių yra infekuoti jautiniu kaspinoočiu.

Lietuvoje šis susirgimas registruojamas labai retai. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro duomenimis, per 2000–2009 metus iš viso buvo užregistruoti 5 jautinio kaspinoočio atvejai.

Ligos požymiai

Teniarinchozė, sukelta jautinio kaspinoočio, kai žmogaus žarnyne parazituoja suaugęs kaspinootis, dažnai būna be ryškių simptomų. Didžiausią nemalonumą ligoniams sukelia per analinę angą besišalinantys judantys nareliai. Kitų klinikinių reiškinių gali ir nebūti. Sunkiais atvejais ligonius vargina pilvo skausmų priepuoliai, primenantys apendicito priepuolius, bendras silpnumas, seilėtekis, pykinimas, vėmimas, nuolatinis alkio jautimas. Ankstyvoje ligos stadijoje, gali būti įvairių alergijos reiškinių. Retais atvejais gali išsivystyti komplikacijų. Atitrūkę kaspinoočio nareliai gali patekti į dvylikapirštę žarną, o iš jos į tulžies lataką ir trukdyti tulžies veiklai, nareliai gali pakliūti į akląją žarną ir sukelti jos uždegimą. Susisukus kaspinoočiui į kamuolį, gali išsivystyti žarnų nepraeinamumas. Negydoma liga gali tęstis ilgai, todėl ligoniams išsivysto neurologinių simptomų: galvos skausmas, jautrumas, miego sutrikimas, kartais - epilepsijos priepuoliai.

Ligos diagnozavimas

Apklausiant ligonius, praktiškai visi sergantys atžymi narelių išsiskyrimą per analinę angą. Taip pat narelius galima rasti atlikus klizmą. Įvertinus ligos simptomus ir įtarus šią ligą, atliekamas ligonio išmatų mikroskopinis tyrimas, ieškant kaspinoočio kiaušinėlių. Jautinio ir kiaulinio kaspinoočių kiaušinėliai yra visiškai panašūs. Jie yra 0,03-0,04 mm skersmens, rutulio formos, gelsvai rudos spalvos su storu dviejų kontūrų apvalkalu. Kiaušinio viduje matosi lervos

užuomazga. Pagal kiaušinio išvaizdą negalima nustatyti kaspinoočio rūšies, todėl gydytojas diagnozuoja Teniazę. Kaspinoočio rūšį galima nustatyti tik pagal narelių vidinę struktūrą (pagal gimdos šoninių atšakų skaičių). Jautinio kaspinoočio narelyje matosi 18-30, kiaulinio – nuo 7 iki 12 šoninių gimdos atšakų. Jeigu kaspinootis nesuyra ir pavyksta pamatyti visą kaspinootį, rūšį galima nustatyti pagal galvutę: jautinio kaspinoočio galvutė turi 4 siurbtukus, o kiaulinio – 1 straubliuką, 4 siurbtukus ir kabliukų vainikėlį.

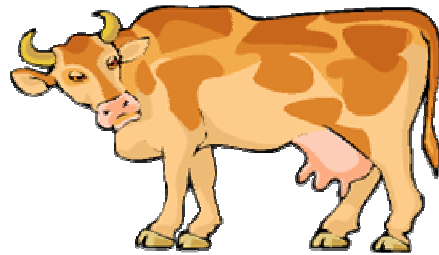
Atliekant kraujo tyrimus ankstyvoje ligos stadijoje paprastai stebima eozinofilija, gali būti neryški anemija.

Gydymas

Patvirtinęs diagnozę, gydytojas skiria specifinį gydymą antihelminčiais preparatais. Gydant ligonius, svarbu pašalinti kaspinootį kartu su galvute ir kakleliu, nes nareliai vėl gali ataugti. Todėl po 1–3 mėnesių atliekami išmatų kontroliniai tyrimai. Rekomenduojama po gydymo ligonius mediciniškai stebėti ne mažiau kaip 6 mėnesius.

Profilaktika

- Kuo anksčiau nustatyti užsikrėtusius žmones ir juos gydyti.
- Neteršti dirvožemio, vandens ir galvijų pašaro žmonių išmatomis.
- Mėsos perdirbimo įmonėse turi būti atliekama skerdienos ekspertizė, užkrėsta finomis skerdiena sunaikinama ar nukenksminama. Namų sąlygomis užaugintų galvijų mėsą privatūs vartotojai turėtų tikrinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos laboratorijose.
- Nevalgyti ir neragauti žalios jautienos ar faršo, neišvirusių ar neiškepusių jos gaminių.

Parengė

Aušra Bartulienė,

Gydytoja – epidemiologė, Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras